

LAUSUNTOYHTEENVETO - Ydinenergilain muutosta koskeva hallituksen esityksen luonnos

Sisällys

LAUSUNTOYHTEENVETO - Ydinenergilain muutosta koskeva hallituksen esityksen luonnos ..	1
1. Yleistä.....	2
1.1. Johdanto.....	2
1.2. Lausuntokierros	2
2. Lausunnot saapumisjärjestyksessä.....	3
3. Lausunnonantajien keskeiset huomiot	4
3.1. Ministeriöt	4
3.1.1. Oikeusministeriö.....	4
3.1.2. Sisäministeriö	6
3.1.3. Sosiaali- ja terveysministeriö.....	7
3.1.4. Ympäristöministeriö	8
3.2. Toiminnanharjoittajat	9
3.2.1. Fortum Oyj.....	9
3.2.2. Teollisuuden voima Oyj sekä Posiva Oy.....	10
3.2.3. Fennovoima Oy	13
3.2.4. Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy.....	15
3.3. Poliisi- ja turvallisuusviranomaiset	16
3.3.1. Säteilyturvakeskus	16
3.3.2. Suojelupoliisi	17
3.3.3. Poliisihallitus	17
3.3.4. Itä-Uudenmaan poliisilaitos.....	17
3.4. Muut viranomaiset.....	17
3.4.1. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira),.....	17
3.4.2. Ydinturvallisuusneuvottelukunta	17
3.5. Järjestöt.....	18
3.5.1. Energiateollisuus ry	18
3.5.2. Elinkeinoelämän keskusliitto EK	19
3.5.3. Greenpeace	19
3.5.4. Suomen Ekomodernistit ry	20
3.6. Muut lausunnonantajat	20
3.6.1. Juhani Santaholma, varatuomari.....	20
4. Lausuntojen huomioon ottaminen esitystä valmisteltaessa	20

1. Yleistä

1.1. Johdanto

Työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä myös 'TEM') valmistelee muutosta ydinenergi lakiin (990/1987) liittyen eräiden Euratomin puitteissa annettujen direktiivien kansalliseen täytäntöönpanoon. Muutoksen tavoitteena on lisäksi selkeyttää ydinenergi lakia ydinlaitosten käytöstä poistamisen osalta, sekä päivittää sääntely painelaitelainsäädännön muuttumisen vuoksi sekä eräiden teknisten muutostarpeiden johdosta.

Valmistelua on tehty työ- ja elinkeinoministeriön johdolla, ministeriön ja Säteilyturvakeskuksen yhteisessä ohjausryhmässä. Valmistelun aikana sidosryhmiä on kuultu työryhmätyöskentelyn kautta. Valmistelun tarkoituksena on valmistella ehdotus laiksi ydinenergi lain muuttamisesta.

Tässä lausuntoyhteenvedossa esitetään keskeiset lausunnonantajien huomiot.

1.2. Lausuntokierros

Hallituksen esityksen luonnos on ollut lausuntokierroksella 1.3.2017 – 12.4.2017. Lausunnoilla oleva aineisto sisälsi luonnoksen hallituksen esitykseksi ydinenergi lain muuttamisesta. Lausunnonantajia pyydettiin erityisesti kiinnittämään huomiota ehdotuksen arvioituihin vaikutuksiin.

Lausuntomateriaali on ollut saatavilla työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivuilla www.tem.fi/lausuntopyynnot sekä hankeikkuna.fi -palvelussa. Hankkeen viite on TEM/1590/03.01.01/2016 sekä TEM011:00/2017.

Lausuntopyynnön julkaisemisen aikaan työ- ja elinkeinoministeriö tiedotti asiasta ja lausuntokierroksen alkamisesta valtioneuvosto.fi tiedotteessa

http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/luonnos-ydinenergi lain-muutosesityksesta-lausuntokierrokselle

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta, mutta lausunnomahdollisuutta ei rajattu vain jakelussa mainittuihin:

Säteilyturvakeskus, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, oikeusministeriö, ulkoasiainministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, valtioneuvoston kanslia/arviointineuvosto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Poliisihallitus, Suojelupoliisi, ydinturvallisuusneuvottelukunta, ydinalan turvajärjestelyjen neuvottelukunta, Fennovoima Oy, Fortum Power and Heat Oy, Posiva Oy, Teollisuuden Voima Oyj, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Energiateollisuus ry, Aalto yliopisto, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Greenpeace, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Ekomodernistit ry.

Lausunnon antoivat seuraavat tahot:

Energiateollisuus ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Fennovoima Oy, Fortum Oyj, Greenpeace, Itä-Uudenmaan poliisilaitos, Juhani Santaholma, oikeusministeriö, Poliisihallitus, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Ekomodernistit ry, Säteilyturvakeskus, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Teollisuuden Voima Oyj, Ydinturvallisuusneuvottelukunta, ympäristöministeriö.

Seuraavat ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa luonnoksesta: Suojelupoliisi, Valvira.

Saapuneet lausunnot ovat luettavissa valtioneuvoston yhteisessä Hankeikkuna- palvelussa: <https://hankeikkuna.vnv.fi/app#/lainsaadanto/30125/asiakirjat> sekä sivustolla <http://tem.fi/hanke?selectedProjectId=24903>

2. Lausunnot saapumisjärjestyksessä

Lausunnonantaja	saapunut, päivämäärä
Suojelupoliisi	7.3.2017
Valvira	13.3.2017
Ydinturvallisuusneuvottelukunta	10.4.2017
Juhani Santaholma	11.4.2017
Suomen Ekomodernistit ry	11.4.2017
ympäristöministeriö	12.4.2017
Fortum Oyj	12.4.2017
Poliisihallitus	12.4.2017
Itä-Uudenmaan poliisilaitos	12.4.2017
Teollisuuden Voima Oyj	12.4.2017
Energiateollisuus ry	12.4.2017
Elinkeinoelämän keskusliitto EK	13.4.2017
Fennovoima Oy	13.4.2017
Greenpeace	13.4.2017
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy	13.4.2017
oikeusministeriö	13.4.2017
sisäministeriö	18.4.2017
STUK	19.4.2017
sosiaali- ja terveysministeriö	25.4.2017

3. Lausunnonantajien keskeiset huomiot

3.1. Ministeriöt

3.1.1. Oikeusministeriö

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan erityisesti huomioita turvajärjestelysäännöksiin, lupiin ja hallintomenettelyä koskeviin säännöksiin, asetuksen- ja määräyksenantovaltuuksiin, rikosoikeudelliseen sääntelyyn sekä yleisesti säädöstekniikkaan. Oikeusministeriön lausunnon mukaan jatkovalmistelussa tulee tarkastella, onko tarvetta säätää ydinenergialaissa turvahenkilöstä, vai voidaanko soveltaa yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) vartijoita koskevaa sääntelyä.

Turvajärjestelyjen osalta oikeusministeriö katsoo, että ydinenergialain mukaiselle turvahenkilöstä säätämislle tulisi olla lähtökohtana yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 2 §:n 6 kohdassa tarkoitetut vartijat ja näitä koskevat turvallisuuspalvelulain säännökset. Oikeusministeriön mukaan asiassa ei ole esitetty perusteluita, minkä vuoksi ydinenergialain piirissä ei voitaisi operoida turvallisuuspalvelulain mukaisilla vartijoilla. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 20/2002 vp), jossa on todettu, että lakisystemaattisesti perustelluin vaihtoehto on säätää kaikista järjestyksenvalvojatehtävistä yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa. Turvallisuuspalveluita koskeva sääntely tulee PeVL lausunnon mukaisesti keskittää.

Oikeusministeriö katsoo, että luonnoksen turvaohjelmia koskeva 7 n §:n 1 momentti ei ole tarpeeksi täsmällinen tehtävien ja toimivallan osalta. Näiltäkin osin oikeusministeriö viittaa turvallisuuspalvelulakiin, jossa säädetään voimankäyttövälineistä ja tapahtumailmoituksesta, joita koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi 7 o §:n. Oikeusministeriön lausunnon mukaan tulee tarkastella, onko tarvetta säätää ydinenergialaissa turvahenkilöstä, vai voidaanko soveltaa turvallisuuspalvelulain vartijoita koskevaa sääntelyä. Perusteluissa ei ole esitetty perusteluita sille, miksi kyse ei olisi vartijoista. Oikeusministeriön kannan mukaan turvajärjestelysäännökset kaipaavat vielä jatkovalmistelua. Mikäli lakiin omaksutaan turvapalvelulain 2 §:n 6 kohdan mukaiset vartijat, tulisi ydinenergialakiin omaksuttu termi turvahenkilö muuttaa vartijaksi.

Turvaohjesääntelyä koskevan 7 l §:n osalta oikeusministeriö toteaa, että 7 l §:n 2 momentin säännöksen teksti ja perustelut tulee tarkistaa, koska momentissa ei ole säädetty turvaohjesäännön ajallisesta ulottuvuudesta, vaikka perusteluissa on todettu, että uutta sääntelyä olisi ohjesäännön sekä turvahenkilöiden käyttämisen ajallista ulottuvuutta koskevat säännökset. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että tekstissä käytetään useassa kohtaa termiä 'turvahenkilöiden ajallinen ulottuvuus' laitoksen käyttöönoton ja käytöstä poistamisen yhteydessä. Asia olisi syytä selventää, koska kyseessä lienee turvahenkilöiden *käytön* ajallinen ulottuvuus.

Luonnoksen 7 m §:n osalta oikeusministeriö toteaa, että turvaohjesääntöä koskevassa säännöstekstissä on listattu asioita, jotka perustuvat lakiin. Niistä ei voisi siten säätää turvaohjesäännössä. Mikäli niistä on tarpeen säätää lakia tarkemmin, säädöstaso olisi valtioneuvoston tai ministeriön asetus, ei listaaminen kunkin toimijan turvaohjesääntöön. Turvaohjesäännön ja velvoittavan lainsäädännön suhde tulee olla selvä. Oikeusministeriö toteaa

edelleen, että 7 m §:n 3 momentin turvaohjesäännön vahvistaminen on muotoiltu epätarkasti ja epäselvästi, mikä antaisi valvontaviranomaiselle hyvin laajan harkintavallan. 7 m §:n 5 momentin osalta oikeusministeriö katsoo, että yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi antaa esimerkkejä siitä, mitä ovat säännöksen tarkoittamat vähäiset muutokset turvaohjesääntöön, joita ei tarvitse lausuttaa sisäministeriöllä tai neuvottelukunnalla, koska kuuleminen on pääsääntö.

Luonnoksen 7 n §:n 1 momentin kumoamisen osalta oikeusministeriö toteaa, että yleissäännöstä siitä, mikä turvaohjesääntö on, minkä tahon se on ja mihin tarkoitukseen se on, ei ole esitysluonnoksessa. Myöskään perusteluja yleissäännöksen poistamiselle ei ole esitetty.

Luonnoksen 7 p §:n 4 momentin muutosta (viittaussäännöksestä poistettava pykäläviittaus) ei ole perusteltu, eikä muutos vaikuta tarpeelliselta oikeusministeriön näkemyksen mukaan.

Luonnoksen 7 s §:n osalta oikeusministeriö toteaa, että jatkovalmistelussa on selvennettävä, säädetäänkö pykälässä lääkärin oikeudesta vai velvollisuudesta ilmoittaa. Pykälän teksti ja perustelut ovat epäselvät. Esimerkiksi ajokorttilaissa on käytetty muotoilua 'on ilmoitettava' (ajokorttilain 21 §).

Luonnoksen 20 a §:n osalta oikeusministeriö toteaa, että mikäli kyse on laillisuusharkinnasta ja lupa myönnettäisiin säädettyjen edellytysten täytyessä, säännös tulisi muotoilla muotoon 'lupa on myönnettävä'. Perustelujen osalta oikeusministeriö toteaa, että perusteluilla ei voida säätää. Perusteluiden seuraavat seikat tulisi ilmetä laista: (s. 51): lupa on haettava riittävän ajoissa siten, että viranomaisten käytettävissä on riittävästi aikaa hakemuksen arviointiin ennen ydinlaitoksen käyttöluvan päättymistä; sekä ydinlaitoksen käytöstä poistamista ei saisi aloittaa ennen luvan myöntämistä, kuitenkin niin että luvanhaltija voisi suorittaa Säteilyturvakeskuksen valvonnassa valmistelevia töitä. Luonnoksen sivuilla 51 ja 53 on ristiriita luvan voimassaolon osalta, joka tulee korjata ja tarkentaa.

Oikeusministeriö on lisäksi kiinnittänyt huomiota hallintolakiin hallintomenettelyä koskevana yleislakina. Lähtökohtaisesti yleislaista ei tulisi poiketa. Oikeusministeriö suhtautuu varauksella ehdotettuun 23 a §:n, koska luonnoksen perustelut eivät ole täysin ymmärrettävä syy poiketa hallintolaista. Hallintolain kanssa päällekkäisiä säännöksiä tulee välttää, ja niistä poikkeamiselle on oltava erityinen painava syy.

Luonnoksen 27 b §:n 1 momentti, jossa säädettäisiin ydinjätehuoltoa koskevan kansallisen toimintapolitiikan muodostumisesta, vaikuttaa oikeusministeriön mukaan tarpeettomalta.

Määräyksenantovaltuuksien osalta oikeusministeriö kiinnittää huomiota ehdotettuun uuteen 7 q §:n 28 kohtaan joka koskee ydinjätteen vapauttamisrajoja. Oikeusministeriön mukaan on epäselvää, onko tätä koskevaa perussäännöstä olemassa, vai perustuvatko vapauttamisrajat vain STUK määräykseen. Sama koskee ehdotuksen 27 c §:n 4 momenttia. Näiden osalta tulee tarkastella perustuslain 80 §:n 2 momenttia, ja se, mistä seikoista tulee säätää lailla tai asetuksella ja mistä asioista voidaan antaa viranomaisen määräyksiä.

Valtion ydinjätehuoltorahaston johtokunnan toimikauden pituutta koskeva 38 §:n 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi asetuksen tasolle. Oikeusministeriö huomauttaa, että perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden

tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Toimielinten yleisillä perusteilla tarkoitetaan nimeä, toimialaa, tehtäviä ja toimivaltuuksia. Lisäksi perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että myös toimielimen toimikauden mahdollisen määräaikaisuuden kuuluu yleisiin perusteisiin (PeVL 12/2004). Tästä syystä ydinjätehuollon toimikauden määräaikaisuutta ei voida siirtää asetuksen tasolle.

Luonnoksen 54 a §:n 3 momentin asetuksenantovaltuudesta puuttuu tieto siitä, onko kyse valtioneuvoston vai ministeriön asetuksesta.

60 a §:n 5 momentin uusi säännös vaikuttaa epämääräiseltä ja antaa oikeusministeriön mukaan viranomaiselle laajan harkintavallan asettaa pätevyysvaatimuksia.

Rikosoikeudellisen sääntelyn osalta oikeusministeriö toteaa, että esityksessä ei kuitenkaan tarkemmin selvitetä esitetyn sääntelymallin perusteita, eikä selitetä sitä, miten rangaistussäännöksen tunnusmerkkejä sovellettaisiin ja minkälaisia tilanteita se koskisi. Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että perusteluissa tai luonnoksessa ei ole esitetty perusteita sille, miksi ydinenergialain piirissä ei voitaisi operoida turvallisuuspalvelulain mukaisilla vartijoilla. Mikäli jatkovalmistelussa omaksutaan turvallisuuspalvelulain 2 §:n 6 kohdan tarkoitetut vartijat, tarvetta ehdotetulle rikoslain muutokselle ei olisi. Rikoslain 17 luvun 6 § voisi tulla sovellettavaksi pykälän 2 momentin määritelmäsäännöksen 3 kohdan pohjalta, mutta se edellyttäisi sitä, että sääntelymalli kokonaisuudessaan täyttäisi rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta koskevat edellytykset. Tämä saattaisi edellyttää myös turvallisuuspalvelulain muuttamista oikeusministeriön lausunnon mukaan. Lisäksi oikeusministeriö toteaa, että tehtävistä, joiden suorittaminen voisi olla rikoslain 17 luvun 6 §:ssä tarkoitettuna vastustamisen kohteena, ei voisi määrätä turvaohjesäännössä. Ehdotuksessa 7 m §:n 4 kohdan mukaan turvaohjesäännössä esitettäisiin tiedot 'turvahenkilöiden tehtävistä ja vastuista turvaorganisaatiossa sekä vaadittavasta koulutuksesta'. Tehtävistä ja vastuista tulisi säätää lain tasolla.

Säädöstekniikan osalta oikeusministeriö toteaa, että sisältö on nykytilan arvioinnin ja ehdotettujen muutosten sekä keskeisten ehdotusten ja yksityiskohtaisten perustelujen osalta hieman sekaisin, ja niitä tulee täydentää. Lisäksi nykytilan kuvaus ei ole riittävä ja perustelut esitetyille muutoksille eivät kaikilta osin ole selvät. Oikeusministeriön mukaan osin jää epäselväksi, minkä vuoksi voimassa olevaa säännöstä muutetaan, ja mikä on muutos suhteessa nykytilaan. Luonnoksen perustelut ja ongelmien kuvaus kaipaavat vielä tarkentamista oikeusministeriön mukaan.

Turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvät turvahenkilöiden tehtävät ovat perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuja julkisia hallintotehtäviä. Luonnoksen säätämisyjärjestysperustelut ovat näitä osin vajavaiset, ja niitä tulee täydentää 124 §:ä koskevalla tarkastelulla.

3.1.2. Sisäministeriö

Sisäministeriö on lausunut ehdotusluonnoksesta poliisitoimen osalta. Sisäministeriön lausunnon mukaan määritelmäpykälässä (3 §) tulisi tarkemmin määritellä, milloin hanketta, aluetta tai työmaata on pidettävä ydinlaitoksena. Sisäministeriö katsoo lisäksi, että turvaohjesääntöä koskeva 7

m §, jossa säädettäisiin neuvottelukunnalle tilaisuus tulla kuulluksi, turvaohjesäännön muutosten vuoksi, olisi hyvänä uudistuksena. Sisäministeriön mukaan turvavalvonnan osalta (7 n §) pykälässä tulisi säätää, missä ja millä tavalla kiinnitettua henkilöä tulee säilyttää, mikäli tätä ei saada välittömästi luovutettua poliisille. Terveystarkastusta ja lääkärin ilmoitusoikeutta koskevassa pykälässä (7 s §) tulisi säätää luvanhaltijan oikeudesta määrätä tarkastuksen tekevä lääkäri, jotta tarkastettava ei voi valita hänelle edullisen todistuksen kirjoittavaa lääkäriä. Ydinlaitoksen käytöstä poistoa koskevassa pykälässä tulisi säätää, mitä tarkoitetaan ydinlaitoksen käytön lopettamisella, ja siitä, että luvanhaltijan on tehtävä päätös käytön lopettamisesta pykälään kirjattujen edellytysten täytyessä. Ehdotetussa kirjauksessa päätös käytön lopettamisesta on jätetty yksinomaan luvanhaltijan harkintaan. Lausunnossa esitetään kysymys, onko valvovalla viranomaisella mahdollisuus määrätä luvanhaltija lopettamaan käyttö, jos tämä ei siihen itse ryhdy?

3.1.3. Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö (jäljempänä STM) kiinnittää lausunnossaan huomiota seuraaviin kokonaisuuksiin: 1. Säteilylain uudistuksen yhteensovittamiskysymyksiin, 2. Ydinjätehuollon kansalliseen kehykseen, toimintapolitiikkaan ja ydinjätehuollon ohjelmaan, 3. Turvahenkilöiden ja valvomohenkilöiden terveystarkastuksiin sekä lääkärin ilmoitusvelvollisuuteen, 4. Itsearviointeihin ja kansainvälisiin arviointeihin, 5. Säteilyaltistuksen rajoittamiseen, 6. Terminologian yhdenmukaisuuteen säteilylain kanssa, 7. Säteilyturvallisuusasiantuntijaan.

STM katsoo, että ministeriöiden on erityisen tärkeää varmistaa, että säteilylain sekä ydinenergiain rajapinnat on kattavasti säännelty, kun lait tulevat voimaan. STM toteaa, että säteilylain uudistuksen yhteydessä voimassa olevan ydinenergiain pykäliin tulee tehdä viittaukset uudistettavana olevaan säteilylakiin. STM voi säteilylain uudistuksen jatkovalmistelussa tehdä uuden version säteilylain antamisen hetkellä voimassa olevaan ydinenergiain säteilylain liitelaksi tältä pohjalta. Toinen vaihtoehto STM:n mukaan on, että tarvittavat muutokset keskitetään ydinenergiain 2 a §:n, kuten oli säteilylain lausuntokierroksella STM:n esitys. STM:n mukaan muutosesitys on toteutettava siten, että viittaukset tehdään nykyisin voimassa olevaan ydinenergiain lakiin. Muutosta ei STM:n mukaan voida myöskään tehdä siten, että muutettavaksi ehdotetusta ydinenergiain laista viitataan muutettavaksi esitettyyn säteilylakiin. STM toteaa lisäksi, että säteilylakia koskevaan hallituksen esitykseen kirjattaisiin myös säteilylain valmistelutilanne suhteessa valmisteilla olevaan ydinenergiain osittaisuudistukseen.

Ydinjätehuollon kansallisen kehyksen, toimintapolitiikan ja ydinjätehuollon ohjelman osalta STM katsoo, että tilanne on nyt hankala Suomen Nukliditeknikan vaikeuksien vuoksi. Suomen Nukliditeknikka on pitkälti vastannut säteilylaissa tarkoitettujen radioaktiivisten pienjätteiden käsittelystä Suomessa. STM toteaa, että radioaktiivisten pienjätteiden loppusijoitus olisi tarkoituksenmukaisinta kokonaisuuden kannalta turvata jatkossa siten, että Olkiluodon ja Loviisan ydinvoimaloissa olisi myös oikeus jätteiden käsittelyyn. Tällä hetkellä ydinvoimaloiden luvitus ei salli radioaktiivisten pienjätteiden käsittelyä, vaikka niiden loppusijoitus on mahdollinen. Käytännössä tällä hetkellä Olkiluodon ydinvoimalan matala- ja keskiaktiivisen jätteen luolaan on loppusijoitettu terveydenhuollossa ja tutkimustoiminnassa syntyneitä radioaktiivista pienjätettä.

Turvahenkilöiden ja valvomohenkilöiden terveystarkastuksista sekä lääkärin ilmoitusvelvollisuudesta ehdotettua uutta 7 s §:n säännöstä STM pitää kannatettavana ydinvoimaloiden turvallisuuden parantamiseksi. STM toteaa edelleen, että vastaavanlainen säännös on esimerkiksi tieliikennelaissa, jossa säädetään, että lääkäriellä on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä antaa ajokorttiviranomaiselle tieto ajo-oikeuden haltijan terveydentilan muodostamasta esteestä ajokortin saamiseen. STM katsoo, että säännöstä tulisi perustella esityksen perustuslainmukaisuus- ja säätämisyjärjestys- kohdassa, etenkin suhteessa perustuslain 10 §:n ja perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön osalta. Lisäksi STM ehdottaa perehtymistä Tietosuojavaltuutetun terveydenhuoltoa koskeviin kannanottoihin tai pyytää tältä osin Tietosuojavaltuutetun lausunto.

Itsearviointien ja kansainvälisten arviointien osalta STM toteaa, että ehdotetun uuden 54 a §:n 4 momenttiin tulisi täsmentää asetuksenantovaltuuden tarkoittavan valtioneuvoston asetusta.

Säteilyaltistuksen rajoittamista koskevan 7 c §:n osalta STM katsoo, että pykälään tulisi lisättäväksi asetuksenantovaltuus uudeksi 5 momentiksi. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin ydinlaitoksesta tai muusta ydinenergian käytöstä väestön yksilölle aiheutuvan säteilyaltistuksen enimmäisarvoista. STM:n mukaan, että säteilylakiluonnoksessa ei ole eikä siihen sovi asetuksenantovaltuus ydinlaitoksen tai muusta ydinenergian käytöstä tuleviin annoksiin.

STM on kiinnittänyt edelleen huomiota terminologian yhdenmukaisuuteen, ja ehdottaa tarkistettavaksi, että esityksen terminologia vastaa valmisteilla olevan säteilylain terminologiaa. Esimerkiksi BSS-direktiivi on 'säteilyturvallisuusdirektiivi', ja säteilyturvallisuuskoulutus on säteilylain luonnoksessa 'säteilysojelukoulutus'.

Säteilyturvallisuusasiantuntijan osalta STM ehdottaa, että ehdotuksen 7 i §:n 7 momenttia täydennettäisiin säteilylain luonnoksen kanssa yhdenmukaiseksi. Lisäksi STM toteaa, että kyseisen pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu virheellisesti, että uuden säteilylain mukaisen säteilyturvallisuusvastaavan tehtävä on vastaava kuin nykytilassa säteilyn käytön turvallisuudesta vastaavan johtajan. STM:n mukaan toteamus on osittain paikkaansapitävä, sillä osa vastaavan johtajan tehtävistä siirtyy uuden lain myötä säteilyturvallisuusasiantuntijalle (STA) ja osa säteilyturvallisuusvastaavalle (STV).

3.1.4. Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö (jäljempänä YM) katsoo lausunnossaan, että ministeriön kannalta merkittävimpiä asioita ovat ydinlaitoksen käytöstä poistamisen lupamenettely sekä ydinjätehuollon kehittäminen. YM pitää ehdotukseen sisältyvää soveltamisalan laajennusta käytöstä poistamisen osalta tärkeänä, jotta ydinenergiain lupajärjestelmä kattaa ydinlaitoksen koko elinkaaren. Lisäksi YM pitää soveltamisalan laajennusta laajamittaista loppusijoitusta vähäisempään loppusijoitukseen tarkoituksenmukaisena, mutta ehdottaa harkittavaksi, tulisiko loppusijoituksen määrittelyä lain 3 §:ssä tarkistaa siten, että loppusijoituksen lajit (laajamittainen ja laajamittaista vähäisempi) tulisi määrittelyksi.

Käytöstä poistamisen osalta YM ehdottaa, että luvansaajan velvollisuuksista ja luvanmyöntämisedellytyksistä säädettäisiin eri pykälissä. YM myös kiinnittää huomiota siihen, että 20 a §:n perustelujen ja säännöksen välillä on ristiriita, koska myöntämisedellytyksiä ei ole tyhjentävästi lueteltu säännöksessä, vaikka perusteluissa niin todetaan. YM ehdottaa perustelujen täydentämistä kuvauksella, jossa avattaisiin luvan myöntämisedellytysten täyttymistä, esimerkiksi mitä tarkoitetaan ympäristönsuojelun asianmukaisella huomioon ottamisella.

Ehdotetusta 27 c §:stä YM toteaa, että säännöstä on tarpeen täsmentää siten, että valvonnasta vapauttaminen kohdistuu vain ydinjätettä koskevasta viranomaisvalvonnasta vapauttamiseen. Jätteitä, joita ei tarvitse käsitellä radioaktiivisuuden vuoksi ydinjätteinä, koskee jätelaki, ja siihen liittyvät lupa- ja valvontamenettelyt. Lopuksi YM esittää, että tulevaisuudessa ydinenergiainsäädännön kehittämistä koskevissa töissä tarkasteltaisiin kokonaisvaltaisesti ydinenergian käyttöön ja ydinjätehuoltoon liittyviä ympäristölainsäädännön ja säteilylainsäädännön rajapintoja erityisesti ympäristönsuojelun näkökulmasta.

3.2. Toiminnanharjoittajat

3.2.1. Fortum Oyj

Fortum Oyj (jäljempänä Fortum) on esittänyt lausunnossaan kommentteja luonnokseen seuraavilta osin: 20 a §:n osalta Fortum esittää sekä yksittäisiä sanamuotoa koskevia ehdotuksia että periaatteellisia kysymyksiä. Fortum katsoo, että 20 a §:n sanamuoto tarkoittaa poliittisen tarkoituksenmukaisuusharkinnan käyttöä käytöstä poistamista koskevan luvan harkinnassa. Fortum katsoo, että tarkoituksenmukaisuusharkinnan liittäminen käytöstä poistamista koskevaan lupaan olisi perustuslain vastaista. Fortum on lausunnossaan tuonut esiin, että ydinlaitoksen käytöstä poistaminen on olennaisesti toisen tyyppistä toimintaa kuin ydinlaitoksen rakentaminen tai käyttö, joille on omat lupavaiheensa voimassa olevassa laissa. Fortum katsoo, että käytöstä poistaminen ei voi riippua poliittisesta harkinnasta. Fortum ehdottaa, että pykälän sanamuoto kirjoitetaan ehdottomaan muotoon: ”lupa myönnetään jos...”. Lisäksi Fortum ehdottaa, että lupaviranomainen olisi TEM, ei valtioneuvosto.

Fortum katsoo, että lakiehdotuksen sanamuoto ja sen perustelut ovat ristiriidassa. Lakiteksti olisi tarkoituksenmukaisuusharkintaa, kun taas perustelut olisivat sidottua laillisuusharkintaa. Fortum katsoo että tämä on erittäin keskeinen asia ja ehdottaa perusteluille uutta sanamuotoa ja ristiriitojen poistamista. Fortum edelleen toteaa lausunnossaan, että poliittisen tarkoituksenmukaisuusharkinnan sitominen lupaharkintaan on perustuslain omaisuudensuojan kannalta ongelmallista. Fortum katsoo, että tämä tulee erityisesti ottaa huomioon, mikäli sanamuotoa ei muuteta ehdotetun mukaisesti. Samoin siinä tilanteessa tulisi muuttaa vastaavasti voimassa olevan lain 27 §.

Fortum katsoo jätehuoltovelvollisen käsitteen sekä jätehuoltovelvollisuuden alkamisajankohdan osalta, että velvollisuus ja alkamisajankohta tulisi sitoa käyttölupaan nykytulkinna mukaan. Tämä olisi Fortumin mukaan perusteltua, sillä vasta käyttöluvan myöntäminen vaikuttaa suoranaisesti

jätteen syntymiseen. Suunnitteluvastuu on Fortumin mukaan olemassa jo voimassa olevan lain mukaan, joten muutos ei toisi lisäarvoa, mutta toisi luvanhaltijalle jätehuoltovelvolliselle kuuluvia velvoitteita, joille ei ole tosiasiallisesti perustetta ennen käyttöluvan myöntämistä ja siten jätteen syntymisen alkamista. Lisäksi Fortum kiinnittää näiltä osin huomioita 35 §:n ja 44 §:n suhteeseen.

Luvanhaltijan velvollisuuksista Fortum on todennut, että 9 §:n ehdotettu alihankkijan vastuuta koskeva muotoilu on epämääräinen ja kyseenalainen oikeusvarmuuden kannalta. Fortumin mukaan lakitekstistä tulisi käydä selvästi ja tarkkarajaisesti ilmi eri toimijoiden velvollisuudet ja vastuut, eikä muotoilusta saisi tulla sellaista käsitystä, että luvanhaltija on vastuussa kaikista toimittajien ja alihankkijoiden tuotteista ja palveluista. Fortum perustelee näkemystään 9 §:n osalta myös direktiivin analyysillä sekä direktiivin tarkoituksella, ja ehdottaa 9 §:lle uutta muotoilua.

Turvajärjestelyjen osalta Fortum ehdottaa, että turvajärjestelyjä koskeva velvollisuus ja alkamisajankohta alkaisivat rakentamistöiden aloittamisesta. Fortum kiinnittää myös huomiota siihen, että turvasuunnitelmaa ei ole ehdotettu nostettavan lain tasolle, mutta sitä alempi asiakirja turvaohjesääntö on. Fortum ehdottaa 7 i §:n uutta muotoilua, sekä sitä, että turvaohjesääntö olisi alempana säädöshierarkiassa, esimerkiksi STUK määräyksessä. Fortum ehdottaa 7 m §:n uutta muotoilua. Fortum ehdottaa edelleen 7 n §:n uutta muotoilua, koska turvavalvonnan aluerajaus tulee olla tarkka. Voimalaitosalueen ulkopuolella ei Fortumin mukaan tarvita normaaleja vartijan valtuuksia laajempia valtuuksia. Fortum ehdottaa sanamuotoa 7 o §:n, koska laissa ei ole tarpeen määritellä tarkasti ampuma-asetta lievempien voimankäyttövälineiden teknisiä vaatimuksia. 7 s §:n osalta Fortum ehdottaa muotoilua, jossa ilmoitusoikeus olisi antaa tietoja myös vastuulliselle johtajalle. Terveystarkastukset tulisi tehdä luvanhaltijan työterveyshuollossa.

Painelaitteiden osalta Fortum kannattaa ehdotusta, mutta ehdottaa rajausta kolmannen osapuolen riippumatonta arviointia koskien siten, että se rajataan turvallisuusluokkaan 1 kuuluviin painelaitteisiin.

Valtion ydinjätehuoltorahaston (VYR) sijoitustoiminnan osalta Fortum on sisällyttänyt lausuntoonsa kannanoton VYR:n sijoitustoiminnan osalta. Asiaa koskevaa ehdotusta ei ole ollut hallituksen esityksen luonnoksessa.

Fortum on esittänyt eräitä arvioituja vaikutuksia, mutta ei ole tarkemmin yksilöinyt yksityiskohtia, koska valmistelu on varsin kesken.

Fortumin mukaan siirtymäsäännökset tulisi muotoilla siten, että ne soveltuvat hyvin ydinlaitosten ja muiden vireillä olevien lupahakemusten käsittelytilanteeseen. Nyt ehdotettu sanamuoto voi johtaa ennakoimattomiin ja kohtuuttomiin vaikutuksiin.

3.2.2. Teollisuuden voima Oyj sekä Posiva Oy

Teollisuuden Voima Oyj ja Posiva Oy (jäljempänä TVO ja Posiva) katsovat yhteisessä lausunnossaan yleisesti, että ydinenergialaki on perusteiltaan toimiva, merkittävä sääntelykehikko. TVO ja Posiva ovat valmistelun aikana johdonmukaisesti todenneet nykyisen lain huolellisesti

laadituksia ja toimivaksi, ja vain direktiivilähtöiset muutokset katsotaan tarpeellisiksi. TVO ja Posiva katsovat, että toteutuessaan lakimuutos lisää epävarmuuksia, johtaisi luvanhaltijan hallinnollisen taakan lisääntymiseen ja kustannusten nousuun.

TVO:n ja Posivan keskeiset muutosehdotukset on esitetty lausunnossa seuraaviksi:

- Luvanhaltijan toimittajia ja alihankkijoita koskevia vastuuta ja velvollisuuksia (9 §) ei tulisi lisätä, ja lakimuutos laajentaa direktiivin tulkintaa yli vaaditun.
- Muutosesitykseen tulisi lisätä siirtymäsäännös siten, että voimaan tullessa vireillä olevat asiat käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin noudattaen lakimuutosten voimaan tullessa olleita säännöksiä.
- Jätehuoltovelvollisen syntymisajankohtaa ei tulisi aikaistaa rakentamisluvan myöntämishetkeen. Muutoksella on yhteys YEL 29 §:n, joka koskee pakollista jätehuoltoyhteistyötä. Lausunnossa katsotaan, että mikäli muutoksella on tarkoitus aikaistaa 29 §:n soveltamisen edellytyksiä, taloudelliset seuraamukset voisivat olla kohtuuttomat sitä luvanhaltijaa kohtaan, joka pakotettaisiin yhteistyöhön jo siinä vaiheessa, jossa mitään varmuutta käyttöluvan saamisesta ei vielä olisi olemassa.
- Käytöstäpoistoluvan tulisi myöntää STUK turvallisuusperusteisesti. Päätöksen käytöstä poistamisesta tulisi perustua pelkästään turvallisuusnäkökohtiin, ilman tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Lakimuutosesitykseen tulisi sisältyä valtion vahingonkorvausvelvollisuus tilanteessa, että käytöstäpoistolupa viivästyisi luvanhaltijasta johtumattomasta syystä. TVO ja Posiva ehdottavat käytöstäpoistoluvan palauttamista uuteen valmisteluun. Käytöstäpoisto ei ole kiireellinen, ja asiassa tulisi hyödyntää Ruotsin kokemuksen lain valmistelutyössä.
- Lakiehdotus turvahenkilöiden ja valvomohenkilöstön terveystarkastuksista (7 s §) on monilta osin epäselvä, ja lausunnossa ehdotetaan, että sitä ei valmistelun keskeneräisyyden vuoksi viedä eteenpäin eduskunnan käsiteltäväksi.

Jätehuoltovelvollisuuden määritelmän osalta TVO ja Posiva eivät kannata muutosta, koska määritelmän sisältö muuttuu merkittävästi nykytulkinnasta, jos se sidotaan rakentamisluvan myöntämiseen. Muutosesitys myös asettaa TVO:n ja Posivan luvanhaltijat eriarvoiseen asemaan, kun 21 §:n mukaisesta luvanhaltijasta tulee jätehuoltovelvollinen vasta käyttöluvan myöntämisestä, vaikka nämäkin luvanhaltijat joutuvat suunnittelemaan jätehuoltotoimenpiteensä jo varhaisessa vaiheessa. TVO ja Posiva katsovat lisäksi, että alkamisajankohdan määrittely vaikuttaa voimassaolevan lain kaikkiin muihin pykäliin, jossa käytetään jätehuoltovelvollisen määritelmää. Lausunnossa on katsottu, että ennen käyttöluvan myöntämisestä ei käytännössä edes voi syntyä lain tarkoittamaa ydinjätettä, joista luvanhaltijan tulee huolehtia. TVO ja Posiva kiistävät lausunnossa jätehuoltovelvollisen määritelmän soveltamiskäytännön epäselvyyden, ja viittaavat vallitsevana tulkintana OM:n vuonna 2012 antamaan OM:n lausuntoon, jossa on otettu kantaa pakollisen ydinjätehuoltoyhteistyön perustuslainmukaisuuteen. Lausunnon mukaan soveltamiskäytännössä ei ole lausunnon antajien käsityksen mukaan ollut ongelmia.

TVO ja Posiva tuovat lausunnoissa esiin yllättävänä sen, että lain perusteluissa on viitattu lain 29 §:n vaikka kyseistä pykälää ei edes esitetä muutettavaksi. Lausunnossa on korostettu, että 29 § sisältää perustuslaillisia kysymyksiä, ja mikäli 29 §:ä joudutaan tarkastelemaan, tulisi

jätehuoltovelvollisen määritelmän osalta tehdä perustuslaillinen kokonaistarkastelu. Lausunnossa viitataan YEL:n poikkeuslakiominaisuuteen, ja perustuslainmukaisuuden tarkasteluun. TVO ja Posiva ehdottavat kaikkien 29 §:ä koskevien viittausten poistamista ehdotuksesta, ja laaja perustuslainmukaisuustarkastelu tehtäväksi kokonaisuudistuksen yhteydessä. Edelleen TVO ja Posiva katsovat, että jätehuoltovelvollisen syntyhetki on sidottava käyttöluvan myöntämiseen, ei rakentamisluvan myöntämiseen.

7 h §:n osalta lausunnossa ehdotetaan muutosta käytöstä poistamisessa syntyviä jätteitä ja käytössä olevia tiloja koskien.

7 l §:n ehdotetaan lausunnossa lisäyksiä siten, että lakiin lisättäisiin määräys turvahenkilön työnantajasta sekä 7 l §:n 3 momentin loppuun lause, jonka mukaan turvahenkilön tulisi olla joko luvanhaltijan tai yksityisen turvallisuusalan elinkeinoluvanhaltijan palveluksessa.

7 n §:n osalta lausunnossa ehdotetaan turvavalvonnan säännöksiä tai ainakin niiden perusteluja täsmennettäväksi, jotta laista kävisi selkeästi ilmi, missä tilanteissa valvontaoikeuksia voitaisiin käyttää. Lisäksi lakiin tulisi lisätä valvontaoikeus, joka mahdollistaisi puuttumisen miehittämättömiin ilma-aluksiin. Ehdotus sisältää uuden 9) kohdan lisäämisen 7 n §:n 1 momenttiin.

7 o §:n osalta lausunnossa on todettu, että lakiesitykseen olisi syytä lisätä turvahenkilön voimankäyttövaltuuksien laadulle asetettavat vaatimukset. Perusteluissa voisi todeta esimerkiksi, että turvahenkilön olisi toimittava 'asiallisesti ja puolueettomasti'. Lisäksi perusteluihin tulisi lisätä perustelut, että turvahenkilöllä olisi 7 n §:n 1 momentin tarkoittamissa toimenpiteissä oikeus käyttää vain sellaisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. TVO ja Posiva toteavat, että ehdotetut perustelut ovat vastaavat eduskunnan perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan kannanottoja lisättäessä puolustusvoimista annettuun lakiin säännökset puolustusvoimien turvaamistehtävistä.

7 s §:n osalta lausunnossa on todettu, että ehdotuksesta ei ilmene kaikkia keskeisiä asioita, ja sanamuodot sekä vaatimukset ovat epätasällisiä. Lausunnossa on viitattu lisäksi lakiin yksityisyyden suojasta työelämässä, ja todettu, että ehdotuksessa ei viitata ko. säädökseen. 7 s §:n todetaan olevan soveltamisen kannalta vaikea pykälä. Lausunnossa on lisäksi viitattu henkilötietolakiin, jonka mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on kielletty. Lausunnossa on huomautettu, että ehdotuksen perusteluista ei käy ilmi, miten luvanhaltijan on mahdollista varmistua turvahenkilöiden ja valvomossa toimivien henkilöiden terveydentilasta ja soveltuvuudesta esityksen ehdottamalla tavalla. Lisäksi lausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että lääkärin ilmoitusoikeus olisi vain valvontaviranomaisille, ei luvanhaltijalle suoraan, jolla olisi parhaat mahdollisuudet ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin ja estää henkilön pääsy tiloihin, joissa voisi terveydentilasta johtuen aiheuttaa häiriöitä ydinturvallisuudelle. Lausunnonantajat ehdottavat, että 7 s §:ä ei viedä eteenpäin valmistelun keskeneräisyyden vuoksi.

9 §:n osalta TVO ja Posiva toteavat, että lakiehdotukseen valittu sanamuoto on ongelmallinen ja ydinturvallisuusdirektiivin sanamuotoa laajentava. Lausunnossa on vertailtu direktiivin kieliversioita. Nykytila, jossa valvontaviranomainen osallistuu toimittajien ja alihankkijoiden arviointi ja auditointitilaisuuksiin, sekä keskeyttää valmistus tai työ katsotaan lausunnonantajien

mukaan riittäväksi ja direktiivin vaatimusten mukaiseksi. Lausunnossa on lisäksi todettu, että direktiivin tulkintaa ei tule laajentaa yli direktiivin vaatimuksen. Lausujien mukaan tämä on erityisen tärkeää, kun tulkinta laajentaa luvanhaltijoiden velvollisuuksia. Lausijat viittaavat lain tarkoituksena olevan ydinenergian käytön pitämisen yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena. Läheskään kaikki pykälät eivät koske toimittajien ja alihankkijoiden tuotteita ja palveluita. Lisäksi ehdotuksen mukaisen vaatimuksen noudattamisen valvonta voi olla käytännössä vaikeaa pitkissä alihankintaketjuissa niiden alihankkijoiden tuotteissa ja palveluissa, joihin luvanhaltija ei ole suorassa sopimussuhteessa. Lausunnossa on esitetty ehdotus sanamuodon muutoksesta 9 §:n, ja todettu että ehdotettu sanamuoto mahdollistaisi nykyisen tarkastus- ja sopimuskäytännön jatkumisen entisellään, sekä STUK:n valvontatehtävän. Mikäli alkuperäinen ehdotus jää lopulliseen esitykseen, sillä on suora kustannusvaikutus luvanhaltijan toimintaan.

20 a §:n osalta TVO ja Posiva ovat ehdottaneet, että luvan käytöstä poistamiseen myöntäisi STUK, lupaharkinta ei sisältäisi lainkaan yhteiskunnan kokonaisedun harkintaa, että luvanhaltijan oikeutta korvaukseen laajennettaisiin käytöstä poistamiseen, mikäli lupaharkinta sisältäisi tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Lausunnossa on lisäksi todettu, että uusi lupaprosessi ei ota lainkaan huomioon tilannetta, jossa ydinlaitos jouduttaisiin poistamaan käytöstä siitä syystä, että käyttö lupa olisi peruutettu, esim. luvanhaltijasta johtuvasta syystä tai jos laitos ei täytä enää sille asetettuja turvallisuusvaatimuksia. Lausunnonantajat toteavat lisäksi, että voimassa olevan YEL:n säännökset käytöstä poistamiselle ovat jo riittävät ja että käytöstäpoistolupaa koskeva muutosesitys on palautettava ministeriöön uuteen valmisteluun.

23 a §:n osalta TVO ja Posiva ovat lausuneet, että lakitekstistä tai sen perusteluista ei ilmene, että myös siihen menettelyyn, joka koskee luvanhaltijan oikeutta esittää selvitys lupahakemuksen johdosta tehdyistä lakisääteisistä lausunnoista ja mielipiteistä ennen asian ratkaisua, noudatettaisiin hallintolakia. Siksi ehdotetaan, että pykälän loppuun lisätään uusi 3 momentti: *Menettelyyn asianosaisen kuulemisesta sekä hakijan selvityksen antamiseen sovelletaan hallintolain (434/2003) säännöksiä.*

28 §:n ehdotetaan pidennettäväksi aikaväliä, jolla suunnitelmat ydinjätehuollon toteuttamisesta on esitettävä.

60 §:n ehdotetaan lisättäväksi uusi lause, jonka mukaan ydinlaitoksen reaktoripainesäiliöön ja primääripiiriin painelaitteisiin sovelletaan kuitenkin aina tämän lain säännöksiä.

TVO ja Posiva ovat lisäksi lausunnossaan ottaneet kantaan voimassa olevan lain ydinjätehuoltorahastoa koskeviin säännöksiin, 52 §:n soveltamiseen sekä ehdottaneet niihin muutosta. Kyseiset muutosehdotukset eivät ole olleet mukana lausunnoilla olleessa ydinenergiain muutosta koskevassa hallituksen esityksen luonnoksessa.

3.2.3. Fennovoima Oy

Fennovoima Oy katsoo lausunnossaan yleisesti, että lakiehdotuksen perusteluissa tulisi arvioida konkreettisemmin ehdotettujen muutosten vaikutusta luvanhakijoiden ja -haltijoiden

velvollisuuksiin. Fennovoima ei pysty täysin arvioimaan esitysluonnoksesta johtuvia vaikutuksia omaan toimintaansa lausunnolle toimitetun luonnoksen perusteella. Fennovoima pitää ongelmallisena esitysluonnoksen valmistelun ja kaavaillun voimaantulon kiireellistä aikataulua sekä siirtymäsäännösten puuttumista esitysluonnoksesta. Fennovoima katsoo, että uuden lain ei tulisi koskea lainkaan sellaisia lupaprosesseja, jotka ovat käynnistyneet voimassa olevan lain aikana, vaan nämä tulisi viedä myös loppuun voimassa olevan lain mukaisesti.

Fennovoima pitää ydinenergialain yleisten periaatteiden soveltamista ydinlaitoksen käytöstä poistamiseen ongelmallisena yhteiskunnan kokonaisetua koskevan 5 §:n osalta, koska se voisi asettaa luvanhaltijat kohtuuttomaan tilanteeseen, mikäli toiminnan jatkamiselle ei olisi kaupallisia edellytyksiä. Fennovoiman käsityksen mukaan luvanhaltijalla tulisi aina olla oikeus ydinlaitoksen käytöstä poistamiseen, kun käytöstä poistaminen voidaan toteuttaa turvallisesti ja lupaehtojen mukaisesti. Fennovoima esittää 20 a §:n muuttamista siten, että viittaukset YEL 5 §:n poistetaan. Fennovoima ehdottaa, että ydinlaitoksen käytöstä poistamisessa arvioidaisiin siten 20 a §:ssä säädettyjen edellytysten ohella vain käytöstä poistamisen turvallisuutta lain 6 ja 7 §:n mukaisesti. Fennovoima katsoo lisäksi, että esityksessä tulisi arvioida seuraukset siitä, mikäli lupaa käytöstä poistamiseen ei syystä tai toisesta myönnettäisi hakijalle. Fennovoima katsoo, että tällainen tilanne olisi erityisen hankala tilanteessa, jossa luvanhakija ei voisi enää saada käyttö lupaa. Tästä voisi olla seurauksen ns. luvaton tilanne. Epävarmuus tästä tilanteesta on merkittävä aukko sääntelyssä ja suuri riski luvanhaltijoiden vastuuhenkilöiden aseman kannalta, koska ydinenergian käyttö on luvanvaraista.

Fennovoima katsoo edelleen, että mikäli käytöstäpoistolupaa ei myönnettäisi luvanhaltijalle, voisi luvan hylkäämisestä olla lisäksi ydinlaitoksen turvallisuuden kannalta mahdollisia epäedullisia vaikutuksia. Mikäli luvanhaltija ei katso laitoksen käytön olevan kaupallisten intressien mukaista, mutta käytöstäpoistolupaa ei myönnettäisi, lupapäätöksellä voisi olla kielteisiä vaikutuksia sekä luvanhaltijan halukkuuteen investoida laitokseen sekä henkilöstön motivoituneisuuteen.

Fennovoima toteaa ehdotuksen 20 a §:n sanamuodon ja perustelujen olevan ristiriidassa. Pykälän sanamuoto 'voidaan' ei olisi johdonmukainen perustelujen kanssa, jossa todetaan, ettei luvan myöntämiseen sisältyisi tarveharkintaa. Fennovoima ehdottaa ristiriidan poistamiseksi lakiluonnoksen 20 a §:n sanamuodon muuttamista perusteluita vastaavaksi siten, että lupa ydinlaitoksen käytöstä poistamiseen tulee myöntää hakemuksesta säännönmukaisesti laissa mainittujen lupaedellytysten täytyessä. Fennovoima katsoo, että luvan tulisi olla työ- ja elinkeinoministeriön myöntämä käytöstäpoistoluvan luonteesta johtuen.

7 §:ä koskevista muutoksista Fennovoima katsoo, että 7 l §:ä koskevat turvajärjestelyvelvollisuudet ja velvollisuus käyttää turvahenkilöitä alkaisi vasta siitä hetkestä, kun rakentamisluvan mukaiset työt tosiasiallisesti alkavat, eikä luvan myöntämisestä. 7 m §:n osalta Fennovoima katsoo, että lain tasolla ei olisi tarpeen säätää turvaohjesäännön yksityiskohtaista sisältöä, vaan se tulisi olla esimerkiksi STUK:n määräyksessä. Mahdolliset muutokset turvaohjesäännön sisältöön olisi myös helpompi panna täytäntöön, mikäli se ei vaatisi lainmuutosta. 7 s §:n osalta Fennovoima katsoo, että ilmoitusoikeus pykälässä tarkoitetuista asioista tulisi olla myös ydinlaitoksen vastuulliselle johtajalle.

Luvanhaltijan velvollisuuksista Fennovoima katsoo että ehdotuksen 9 §:n lisäys on erityinen laajennus. Perusteluista ei kuitenkaan Fennovoiman mukaan käy yksiselitteisesti ilmi, minkälaisia uusi käytännön velvoitteita laajennuksella on tarkoitus perustaa luvanhaltijoille. Fennovoiman mukaan luonnoksesta ei siten käy yksiselitteisesti ilmi, onko 9 §:n muutoksilla tarkoitus perustaa luvanhaltijoille uusia, nykykäytännöstä poikkeavia vastuita tai käytännön velvollisuuksia. Fennovoima esittää laajennuksen poistamista, koska sen sisältö ja merkitys jäävät epäselviksi. Voimassa olevassa laissa oleva määräys luvanhaltijan vastuusta on Fennovoiman käsityksen mukaan riittävä.

Siirtymäsäännösten osalta Fennovoima toteaa, että luonnoksessa ehdotettu voimaantulo on poikkeuksellisen tiukka aikataulultaan, erityisesti ydinenergiain pitkän ja monivaiheisen lupamenettelyn kannalta. Fennovoima haluaa kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnos ei sisällä minkäänlaista siirtymäsäännöstä, vaan luonnoksen lakiehdotus olisi tarkoitus soveltaa välittömästi sellaisenaan myös vireillä oleviin, ydinenergian käyttöä koskeviin asioihin. Fennovoima katsoo, että perusteluissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten ja millä tavalla lakiuudistuksen voimaantulo vaikuttaisi käytännössä vireillä oleviin ydinenergian käyttöä koskeviin hankkeisiin, lupahakemuksiin ja niiden taustalla oleviin periaatepäätösten edellytyksiin. Fennovoima ehdottaa, että esitysluonnoksessa arivoitaisiin sitä, miten ja missä aikataulussa luvanhaltijoiden tai hakijoiden tulisi täydentää voimassa olevan lain perusteella laadittuja vireillä olevia hakemuksiaan ja missä aikataulussa. Samassa yhteydessä olisi hyvä arvioida viranomaisen roolia vireillä olevien hakemusten mahdollisessa täydentämisessä.

Fennovoima ehdottaa erityisen siirtymäsäännöksen lisäämistä esitysluonnokseen, jolla vireillä olevat asiat jätettäisiin uuden lain soveltamisalan ulkopuolelle. Fennovoiman mukaan ydinenergian käyttöön liittyy merkittäviä investointeja ja komplekseja sopimuksia. Sopimuksissa on määritelty vastuita myös lupaprosessien osalta. Määritelmät on tehty allekirjoitushetkellä voimassa olevan lain mukaisina. Fennovoima katsoo, että kaikki lain muutokset, riippumatta niiden laajuudesta tai siitä miten laajoja vaikutuksia käytännössä muutettu laki edellyttää sopimusten osapuolilta, vaikuttaa väistämättä näiden sopimusten tulkintaan ja lisäävät sopimusten tulkintavaikutuksia.

Fennovoima katsoo lisäksi, että esitysluonnoksessa olisi tarpeen määritellä siirtymäsäännös uuden 23 a §:n osalta, jotta on selvää, että aiempaa laajempi määritelmä kuulemisen järjestämisestä ei edellytä jo tehtyjen kuulemisten uusimista vireillä olevien lupahakemusten osalta.

3.2.4. Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy

VTT Oy katsoo lausunnossaan, että esitys on kattavasti valmisteltu ja se on perusteiltaan selkeä. Lakimuutosta on valmisteltu myös vuorovaikutukseen ja keskusteluihin perustuen. Uudistus saattaa ydinenergiain turvallisuus- ja ydinjätehuollon vaatimuksen ajan tasalle siten, että laki kattaa sekä kansalliset ajankohtaiset turvallisuuskysymykset että eurooppalaisten ydin- ja säteilyturvallisuusdirektiivien vaatimukset. VTT on esittänyt eräitä erityishuomioita: VTT:n hakemus tutkimusreaktorin käytöstäpoiston lupapäätöstä varten valtioneuvostolle on tarkoitus jättää luonnoksessa esitetyn siirtymäsäännöksen mukaisesti siten, että sen käsittely on vireillä nykyisin

voimassa ollessa. VTT katsoo, että VTT:n ydinjätehuoltovelvollisuus tulee määritellä niin, että valtion vastuu tehtävien rahoittamiseksi vakiintuu.

VTT toteaa lisäksi, että tutkimusreaktorin polttoaine on tarkoitus palauttaa alkuperämaahan Yhdysvaltoihin voimassa olevan lain 6 a §:n 2 momentin mukaisesti. VTT toteaa, että mikäli palautus ei valtiosta tai VTT:stä riippumattomista syistä toteutuisi, on tarpeen laatia uusi esitys ydinenergialain muuttamiseksi. Mahdollisessa muutosesityksessä olisi huomioitava, että ydinpolttoaineen siirto, varastointi ja loppusijoitus Suomessa toteutuvat turvallisesti ja lain mukaisesti erillissäädöksiin perustuvan lupamenettelyn perusteella. VTT katsoo, että lakiesityksen perusteluita olisi tältä osin syytä tarkistaa.

VTT katsoo, että ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston tuleminen käytöstäpoistoluvan kohteeksi on perusteltua. VTT kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että lainmuutoksen lisäksi tarvitaan myös asetuksen että STUK määräysten tarkentamista. VTT toteaa, että yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen (YEL 11 §) käytöstäpoisto on monivaiheinen uusi toimenpide, jolloin ydinenergian tuotantoon käytetty, radioaktiivisia aineita sisältävä laitos puretaan ja puhdistetaan, sekä ydinjätehuolto toteutetaan turvallisesti.

3.3. Poliisi- ja turvallisuusviranomaiset

3.3.1. Säteilyturvakeskus

Säteilyturvakeskus on sisällyttänyt perustelujen tekstiin eräitä täsmennys- ja korjausehdotuksia sekä sanamuotoja koskevia muutosehdotuksia. Säteilyturvakeskus toteaa yleisesti lausunnossaan, että tällä hetkellä ydinenergialainsäädäntö ei ota selvästi kantaa ydinlaitoksille myönnettyjen lupien päättymiseen, ja tältä osin lakia ehdotetaan täydennettäväksi.

Säteilyturvakeskus katsoo lausunnossaan, että ministeriöiden on erittäin tärkeää varmistaa ydinenergialain ja säteilylain rajapintojen sääntely, koska lakien muutoksia on valmisteltu samanaikaisesti.

Yksityiskohtaisina huomioina Säteilyturvakeskus on lausunut mm. seuraavasti:

Yleisperusteluihin esitetään eräitä tarkennuksia Säteilyturvakeskuksen määräyksiä koskevien tekstien perusteluihin, IAEA:n standardeja koskevaan kuvaukseen, turvajärjestelyjen nykytilan kuvaukseen sekä käytöstäpoistovaiheen yleisperustelujen kuvaukseen.

Yksityiskohtaisiin perusteluihin Säteilyturvakeskus on esittänyt täsmennyksiä ja muutosehdotuksia 3 §:n määritelmiä koskevaan osaan, 7 c §:n perusteluihin, 7 i §:n perusteluihin, 23 a §:n perusteluihin sekä 54 a §:n perusteluihin. Lisäksi Säteilyturvakeskus ehdottaa muutosta 7 q §:n ydinlaitoksen suunnitteluun osallistuvien organisaatioiden osalta.

Säteilyturvakeskus on lisäksi esittänyt huomioon otettavia asioita säännösten muotoiluun niiltä osin, kun säteilylaki ja ydinenergialaki on tarkoitus sovittaa yhteen.

3.3.2. Suojelupoliisi

Ei lausuttavaa

3.3.3. Poliisihallitus

Poliisihallitus katsoo lausunnossaan, että turvajärjestelyjä koskevan 71 §:n 2 momentin sisältö tulisi tarkastaa suhteessa voimassa olevan lain 19 § 1 momentin 3 kohdan ja 20 §:n 2 momentin 1 kohdan kanssa. Luonnoksessa ei ehdoteta muutosta 19 tai 20 §:n. Muutoksen seurauksena yhdenmukaisuus näiden pykäliden kanssa tulisi varmistaa, koska voimassa olevan lain 19 tai 20 §:t eivät edellytä turvajärjestelyjen olevan riittävät tai että niiden tulisi olla täysimääräisesti käytössä jo rakentamislupavaiheessa.

Poliisihallitus pitää perusteltuna muutosta, jonka mukaan turvahenkilönä voisi toimia ainoastaan vartijan hyväksynnän saanut henkilö. Poliisihallitus kiinnittää kuitenkin huomiota lain 1085/2015 91 § 2 momenttiin, jossa ei ole mainittu turvahenkilöä. Kyseisen pykälän mukaan hyväksyntä voidaan peruuttaa vartijalta, mutta siinä ei mainita turvahenkilöä. Vartijan määritelmästä säädetään lain 2 §:n 6 kohdassa. Poliisihallitus katsoo lisäksi, ettei ole perusteltua säätää sallituista voimankäyttövälineistä laissa. Poliisi pitää nykyistä menettelyä tarkoituksenmukaisena, jossa voimankäyttövälineistä määrätään turvaohjesäännössä.

3.3.4. Itä-Uudenmaan poliisilaitos

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on toimittanut lausunnon oma-aloitteisesti. Lausunto on merkitty salassa pidettäväksi julkisuuslain (621/1999) 24 §:n 7 kohdan mukaan.

3.4. Muut viranomaiset

3.4.1. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira),

ei lausuttavaa

3.4.2. Ydinturvallisuusneuvottelukunta

Ydinturvallisuusneuvottelukunta (jäljempänä YTN) esittää lausunnossaan useita yksittäisiä huomioita ja sanamuodon korjausehdotuksia luonnoksen tekstiin.

YTN on tuonut lausunnossaan esille, ydinlaitoksen sijaintipaikan luvitusta selvitettäisiin jatkossa tarkemmin, sillä sen hyväksymiseen liittyy ongelmia nykylaissa. Sijaintipaikan hyväksyminen tapahtuu periaatepäätösvaiheessa, vaikka sijoituspaikan suunnitteluperusteet vahvistuvat vasta kun rakentamislupa myönnetään. YTN ehdottaa, että TEM ja STUK tarkastelevat lähitulevaisuudessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa sijaintipaikan hyväksymiskriteerien ongelmia ja tarvittavia lakimuutoksia.

YTN kiinnitti myös huomiota ydinturvallisuusdirektiivin 6 artiklan kaikkien velvollisuuksien huomiointiin laissa. YTN kiinnitti lisäksi huomiota siihen, että voimassa olevassa laissa 17 §:ssä on osin epäjohdonmukainen käsite 'luvansaaja', kun muualla laissa käytetään 'luvanhaltijaa'. Käytöstäpoistoa koskeva suunnitelma tulisi YTN:n lausunnossaan esittämän mukaan olla 10 vuotta, jolloin se olisi yhdenmukainen lain 7 e §:n ehdotetun ma. turvallisuusarvion kanssa. YTN esittää edelleen, että ydinturvallisuusdirektiivin 7 artiklan velvollisuus asiantuntemuksen varmistamisesta tuodaan varmasti kansalliseen sääntelyyn.

3.5. Järjestöt

3.5.1. Energiateollisuus ry

Energiateollisuus on lausunnossaan kiinnittänyt huomioita ydinlaitoksen käytöstä poistamista koskevaan sääntelyyn (20 a §) sekä luvanhaltijan velvollisuuksia koskevaan sääntöksen (9 §) sekä siirtymäsääntöksen. Käytöstä poistamisen osalta Energiateollisuus on katsonut, että lupaan ei tulisi soveltaa poliittista tarkoituksenmukaisuusharkintaa, koska laitokseen ja käyttöön liittyvä poliittinen harkinta on jo tehty eikä sitä tulisi soveltaa laitoksen käytöstäpoistovaiheessa. Energiateollisuus katsoo, että käytöstäpoiston lupa on aikaisemmista lupavaiheista hyvin erilainen, koska käytöstä poistaminen on osa jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuutta. Energiateollisuus katsoo edelleen, ettei olisi hyväksyttävää, jos valtioneuvosto hylkäisi käytöstäpoistolupahakemuksen poliittisin tai energiapoliittisin perustein, ja pakottaisi luvanhaltijan pitämään laitosta käyttökunnossa tai käytössä. Käytöstäpoisto ei voi riippua poliittisesta harkinnasta, vaan sen tulee olla sidottua laillisuusharkintaa. Energiateollisuus ehdottaa muotoilua: 'lupa myönnetään, jos...', ja että luvan myöntäisi ylin valvontaviranomainen TEM.

Luvanhaltijan velvollisuuksia koskevan 9 §:n osalta Energiateollisuus huomauttaa, että pykälän muotoilu on epämääräinen ja kyseenalainen oikeusvarmuuden kannalta. Energiateollisuus katsoo että se olisi suhteellisuusperiaatteen kannalta ongelmallinen, ja että vaikutukset ulottuisivat epävarmalla tavalla alihankkijoihin ja toimittajiin, joiden yhteys ydinturvallisuuteen on lähinnä teoreettinen. Energiateollisuuden mukaan pykälästä tulisi käydä tarkkarajaisesti ilmi osapuolten velvollisuudet ja vastuut, eikä saa syntyä olettamaa, että luvanhaltija on vastuussa kaikista toimittajien ja alihankkijoiden tuotteista ja palveluista. Tämä tulisi Energiateollisuuden mukaan

ottaa huomioon sekä pykälätekstissä että perusteluissa. Energiateollisuus ehdottaa uutta muotoilua 9 §:lle lausunnossaan.

Siirtymäsäännösten osalta Energiateollisuus ehdottaa, että lakiin lisätään säännös 'tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat käsitellään ja ratkaistaan noudattaen lain voimaan tullessa olleita säännöksiä.

3.5.2. Elinkeinoelämän keskusliitto EK

EK on toimittanut tiedon TEM:n, jossa se toteaa tukevansa Energiateollisuus ry:n lausunnossa esittämää.

3.5.3. Greenpeace

Greenpeace pitää esitystä pääasiassa hyvänä ja lain keskeisiä sisältöjä selkeyttävänä. Erityisesti Greenpeace arvostaa ydinlaitosten luvanhaltijoiden lisääntyntä tiedonantovelvollisuutta. Greenpeace on kommentoinut kolmea lain osa-aluetta, joissa esitetty teksti ei Greenpeacen käsityksen mukaan ole asianmukainen. Asiakokonaisuudet ovat: Espoon ja Århusin sopimusten vaatiman kansainvälisen YVA-prosessin puuttuminen laitosten käyttöään pidennyksiä koskevista päätöksistä; ydinlaitosten alihankkijoiden vapauttaminen normaalista vahingonkorvausvastuusta; sekä se, että laista puuttuu prosessi, jolla hallitus voisi sulkea laitokset ilman lainsäädäntöprosessia.

YVA-prosessin osalta Greenpeace vetoaa kansainväliseen keskusteluun sekä Espoon sopimuksen valvontakomitean lausuntoluonnokseen. Greenpeace katsoo, että kansainvälisten sopimusten edellyttämä pakollinen YVA-prosessi jokaisen käyttölupien pidentämishakemuksen kohdalla olisi mielekästä kirjata lakiin lain uudistamisen yhteydessä.

Vahingonkorvausvelvollisuuden osalta Greenpeace katsoo, että ydinvoima-ala ei ole vahingonkorvauslain vaan erilaisten heikompien kansainvälisten sopimusten varassa (Pariisin sopimus ja lisäpöytäkirjat). Greenpeacen mukaan TEM:n tulisi tarkastella mahdollisuuksia ulottaa vahingonkorvausvastuu ydinlaitoksilla sattuneista vakavista onnettomuuksista myös alihankkijoihin ja laitostoimittajaan, luvanhaltijan keskeisiin omistajiin sekä näiden yhtiöiden avainhenkilöihin. Greenpeace ehdottaa, että eräs mahdollisuus voisi olla ero ydinvoima-alaa säätelevistä kv-sopimuksista ja alan siirtäminen normaalin vahingonkorvauslainsäädännön piiriin.

Greenpeacen mukaan laista puuttuu prosessi, jolla hallitus voisi sulkea laitokset ilman uutta lainsäädäntöä. Tällainen mahdollisuus tulisi Greenpeacen mukaan olla. Ehdotuksessa käytöstäpoistolupa olisi voimassa toistaiseksi. Greenpeace katsoo, että mikäli tähän päädytään, olisi hyvä kirjata lakiin menettely, jolla hallitus voisi halutessaan määrätä laitoksille sulkemispäivän ilman uutta lainsäädäntöprosessia.

3.5.4. Suomen Ekomodernistit ry

Suomen Ekomodernistit katsovat lausunnossaan, että valmisteilla oleva ydinenergiain päivitys korjaa nykyisen lain pienempiä puutteita ja ajantasaistaa lain nykyisiä tarpeita vastaavaksi. Lausunnossa kuitenkin katsotaan, että mikäli Suomella on pyrkimyksenä olla energiateknologian ja ilmastotyön kärkimaita, tarvitaan laajempi ja ennakkoluulottomampi ydinenergiain uudistus.

Suomen Ekomodernistit katsovat, että ydinenergiain seuraavan, laajemman päivityksen tulee vastata tulevaan kehitykseen sekä uusiin tarpeisiin nykyistä paremmin. Lausunnossa ehdotetaan, että standardoitujen pienreaktoreiden luvitus- ja rakentamisprosessi muutetaan paljon nykyistä kevyemmäksi ja nopeammaksi, uudentyypisten reaktoreiden ja konseptien kokeilu mahdollistetaan, käytetyn polttoaineen jälleenkäsittely, tuonti/vienti, hyödyntäminen hyötöreaktoreissa sekä näihin liittyvien palveluiden ja osaamisen myynti Suomessa ja ulkomailla mahdollistetaan.

3.6. Muut lausunnonantajat

3.6.1. Juhani Santaholma, varatuomari

Santaholma on toimittanut lausunnon oma-aloitteisesti. Lausunnossaan Santaholma toteaa, että ydinlaitoksen käytöstä poistaminen ja purkaminen olisi toteutettavissa jo voimassa olevan lain edellyttämällä suunnitelma-, lupa- ja valvontamenettelyillä. Santaholma on kiinnittänyt huomiota erityisesti luonnoksen 20 a §:n. Santaholman mukaan lupaharkinnan tulisi olla sidottua laillisuusharkintaa, ei poliittista tarkoituksenmukaisuusharkintaa valtioneuvoston toimesta. Tästä syystä sanamuoto tulisi Santaholman mukaan olla: 'lupa myönnetään, jos...' Santaholma esittää edelleen, että luvan myöntävä viranomainen tulisi olla TEM. Santaholma toteaa lisäksi, että harkintamenettelyllä on vaikutusta myös muutoksenhaun järjestelyihin, ja toteaa, ettei lakiehdotuksen perusteluissa ole tästä todettu mitään. Santaholma toteaa lisäksi, että 20 a § perustelut ja sanamuoto ovat ristiriidassa keskenään, sillä lakitekstin mukaan kyse olisi tarkoituksenmukaisuusharkinnasta, ja perusteluissa on korostettu pääosin sidottua harkintaa. Ydinjätehuollon kustannuksista Santaholma toteaa, että voimassa olevan lain 44 §:n suhde ehdotettuun 35 §:n muutokseen on täsmennettävä ja selvitettävä. Lopuksi Santaholma toteaa, että siirtymäsäännökset tulee räätälöidä laajemmin ydinlaitosten ja muiden vireillä olevien lupahakemusten käsittelytilanteen mukaan.

4. Lausuntojen huomioon ottaminen esitystä valmisteltaessa

Lausunnoissa esitetyt huomiot on pyritty ottamaan jatkovalmistelussa huomioon mahdollisuuksien mukaan. Hallituksen esitykseen sisällytetään tiivistelmä saapuneista lausunnoista sekä selvitys lausuntojen huomioon ottamisesta hallituksen esityksen jatkovalmistelussa.